

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 944

בא תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

בְּחֻק יָד הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם

הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום" (דברים ז). בבית השני של התפילין כתוב: "אשר יד ושאל מי קמוץ עם נושע בה' מוגן עזרך ואשר הרב גאונך ויפחשו אביך לך ואתה על במוזימו תדרוך"; וימי כעמך ישראל גוי אחד". וכן בכל שאר הבתים.

וְהִיא לְאוֹת עַל יָדְכָה – כִּי בְחֻק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם
בשתי הפרשיות "קדש" "והיה כי יביאך" מוזכר חוק היד של הקב"ה ארבע פעמים, שתיים מהן בהקשר למצוות תפילין. ב"קדש" כתוב: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" וב"והיה כי יביאך" כתוב: "והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך כי בחוק יד הוציאנו ה' ממצרים". וצריך להבין איך חוק ידו של ה' קשור לקשירת תפילין על היד שלנו.

כִּי בִיד חֻזְקָה יִשְׁלַחֲם
צריך לזכור כי היד החזקה היא חלק מרכזי ביציאת מצרים. ה' מספר עליה למשה בסנה: "ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה" (שמות ג ט). עוד אומר ה' למשה בסוף פרשת שמות: "כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" (ו א). כך חזרת התורה בכמה וכמה מקומות להזכיר את היד החזקה שבה הוציא ה' את ישראל ממצרים (דברים ד לד. ה טו. ז ח. ז ט. ט. יא. ב. כו ח). רק פעם אחת מוזכרת היד הגדולה: וירא ישראל את-היך הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את-ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (שמות לא).

יד ה' ביד משה
ולמה היד החזקה של ה' כל כך מרכזית ביציאת מצרים? כיוון שהיד החזקה הזאת נמצאת בתוך ידו של משה. כך נאמר למשה בתחילת הדרך: "ראה כל-המספתי אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה". מופתים של ה' שנמצאים בידו של משה, ורק כאשר משה מכה – באות על מצרים המכות של ה'. כך נאמר למשה בקריעת ים סוף: "ואתה הרם את מטף ונטה את ירך על הים ובעקעהו". הרמת ידו של בשר ודם יכולה לקרוע את הים רק כאשר ה' מוליך את ידו החזקה לימין ידו של משה: "מוליך לימין משה ורוע תפארתו, בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם" (ישעיהו סג).

שימני כחותם על לבך

פרשיות "קדש" "והיה כי יביאך"

פרשיות "קדש" "והיה כי יביאך" נאמרו בעיצומה של היציאה ממצרים. כך כתוב בהן: "היום אתם יצאים בחדש האביב" (שמות יג ד). בשתי הפרשיות הללו כתוב "והיה לך לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך". לכן שתיהן נמצאות גם בתפילין של יד וגם בתפילין של ראש. וכתב הרשב"ם שבוודאי התפילין צריכות להיות מונחות עלינו. אבל העיקר הוא שזיכרון מה שכתוב בהן יהיה על ליבנו תמיד "לפי עומק פשוטו יהיה לך לזכרון תמיד כאילו כתוב על ירך. כעין שימני כחותם על לבך".

ראוי לקרות כל הארבע בכל יום בשעה שהתפילין בראשו

לפי הפירוש של הרשב"ם, אנחנו צריכים להתבונן במשמעות הפרשיות הללו ולשים אותן מול עינינו תמיד. לכן מביא הב"ח (לה): "וראיתי מעשה רב ממורי החסיד מהר"ד ווייש ז"ל שהיה קורא בכל יום בבוקר כשהיו תפילין בראשו פרשת 'קדש' ופרשת 'והיה כי יביאך'. ואמר כיון שארבע פרשיות כתובין בתפילין ראוי לקרות כל הארבע בכל יום בשעה שהתפילין בראשו". אע"פ שאין חיוב (מג"א). וכדבריו כתב השל"ה הקדוש (משנה בורה כה ס"ק טז).

והחיד"א כתב ב"מחזיק ברכה" (קונטרס אחרון ל"ד ג) בשם ספר "אור צדיקים" למהר"ם פאפירש ז"ל (יד): שמצא כתוב בשם הרמב"ן ומהר"ן שחייב כל אדם לומר ארבע פרשיות של תפילין כל יום בעודן עליו (כה"ה כה ס"ק ל). וכתב הבן איש חי כי טוב לאומן בעת הנחת התפילין, ואם אינו יכול לאומן קודם תפילה, יאמר אותן אחר תפילה (וירא כה).

לאהוב תמיד

הרשב"ם הזכיר את הפסוק שעוסק באהבה שבין הקב"ה לבין עם ישראל, כי זה התוכן של פרשיות "שמע" "והיה אם שמוע" בתפילין. חכמינו אמרו שגם הקב"ה מניח תפילין, ובתפילין שלו מוזכרת אהבתו לישראל. בבית הראשון כתוב: "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו פה" אלקינו בכל קראנו אליו; ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה

כַּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגִבְרַת יִשְׂרָאֵל

כך היה גם אחרי היציאה ממצרים: "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגִבְרַת יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגִבְרַת עַמְלֹק" (שמות ז' יא). ועל זה אומרת המשנה (ראש השנה ג ח): "וכי יָדִיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת מִלְחָמָה? אֵלָּא לֹמֵר לָךְ, כֹּל זְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפִלִים כְּלָפֵי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדֵּיךָ אֵת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שֶׁבְשָׂמִים הָיוּ מִתְגַּבְּרִים. וְאִם לֹא, הָיוּ נוֹפְלִין". ובכל זאת הפסוק אומר "כַּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגִבְרַת יִשְׂרָאֵל", ללמדך כי יראת השמים של ישראל נתנה כוח למשה להרים את ידו ולהפעיל את יד ה' החזקה. כך בחרה התורה לסיים את חמישה חומשי התורה ביד החזקה של ה' שנמצאת בתוך יד משה. שנאמר: "לְכֹל־הָאֱתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' לַעֲשׂוֹת בְּאַרְצְךָ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכֹל־עַבְדֵּיךָ וּלְכֹל אֶרְצוֹ: וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל" (דברים לד יא-יב). הרמב"ן מביא בשם הספרי, שהיד החזקה של משה היא היד החזקה של ה' שהכתה את המצרים במכת בכורות. יד ה' בתוך יד משה.

הַתְּפִלִּין עַל הַיָּד הַיְשָׁרָאֵל

הפלא הגדול של משה מושיך אצל עם ישראל. גם בני ישראל זוכים להמשיך את היד החזקה של ה' בתוכם על ידי מצוות תפילין. הגמרא מתחילה ואומרת כי גם הקב"ה מניח תפילין על ידו החזקה: "אָמַר רַבִּי אֲבִין בַּר רַב אֲדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנֵּן שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין? שְׁנֵאמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמָיו וּבְזֵרַע עָא", (ישעיה סב) וְאִין "מִיָּמָיו" אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "מִיָּמָיו אֵשׁ דָּת לְמוֹ" (דברים לג). וְאִין "עָא" אֵלָּא תְּפִלִּין, שְׁנֵאמַר, "ה' עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן" (תהלים כט). זאת אומרת כי כוחו ועוזו של ה' קשורים לתפילין שלו. ואת העו והכוח הזה הוא נותן לעמו.

ממשיכה הגמרא ואומרת כי גם אצל עם ישראל התפילין והיד החזקה קשורים זו בזו ונותנות לנו עז. "וּמִנֵּן שֶׁהַתְּפִלִּין עַל הַיָּד הַיְשָׁרָאֵל? דְּקָתִיב 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׂם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וְיָרָאוּ מִפָּנֶיךָ' (דברים כח). וְתִנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר, אֵלּוֹ תְּפִלִּין שֶׁבְרָאשׁ" (ברכות ו' ע"א). לכן התורה קושרת את היד החזקה של ה' למצוות תפילין שלנו.

כִּי שָׂם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ

מהפסוק הזה למדנו, כי כמו שבתפילין של יד אנחנו מקבלים עוד, כך גם בתפילין של ראש מתגלה עלינו שם ה', שנאמר: "וְיָרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׂם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ", כל זאת כיוון ששם ה' כתוב על התפילין. אות ש' נמצאת מובלטת על תפילין של ראש, אות ד' בקשר אחורי של תפילין של ראש, ואות י' נמצאת בקשר תפילין של יד. הגמרא (שבת י"ב ע"א וביומא ז' ע"ב) אומרת שצריך לזכור את שם ה' שכתוב גם בתוך התפילין. "חִיב אָדָם לְמַשְׁמַשׁ בְּתְּפִלִּין כָּל שְׁעָה וְשְׁעָה – קָל וְחוֹמֵר מִצִּיץ, מֵהַ צִּיץ שְׂאֵין בּוֹ אֵלָּא אֲזִקְרָה אַחַת, אֲמַרְהָ תוֹרָה (שמות כח) וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד" – שֶׁלֹּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֵׁישׁ בָּהֶם אֲזִקְרוּת הַרְבֵּה, עַל אַחַת כְּפֹה וְכִמְרָה".

הרמב"ם (הלכות תפילין פ"ד ה"ד) כתב: "חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יוד"ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד".

תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי

בגלל שם ה' שנקרא עלינו בעת הנחת תפילין, אנו צריכים להיות באותה שעה בטהרה גדולה. כך אומרת הגמרא (שבת מט ע"א): "אָמַר רַבִּי יִצְחָק,

תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי, כַּאֲלִישֶׁע בְּעַל כְּנָפַיִם'. מַאי הֵיא? אֲבֵי אָמַר, שְׁלֵא יְפִיחַ בְּהוּ. רַבָּא אָמַר, שְׁלֵא יִשֵּׁן בְּהוּ".

הגמרא מביאה סיפור על נס גדול שקרה לאלישע בזמן גזירות הרומאים שגזרו לא להניח תפילין. "שִׁפְעָם אַחַת גָּזְרָה מְלֻכּוֹת אֲדוּם גָּזְרָה עַל יִשְׂרָאֵל – שֶׁכָּל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין יִנְקְרוּ אֶת מוֹחוֹ. וְהָיָה אֲלִישֶׁע מְנִיחָם וְיוֹצֵא לְשׁוֹק. רָאָהוּ קַסְדוֹר אֶחָד – רֶץ מִפְּנֵיו, וְרֶץ אַחֲרָיו, וְכִינוּ שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ, נִטְלָן מֵרֹאשׁוֹ וְאַחֲזָן בְּיָדוֹ. אָמַר לוֹ, מַה זֶה בְּיָדְךָ? אָמַר לוֹ, כְּנָפֵי יוֹנָה. פִּשְׁט אֵת יָדוֹ – וְנִמְצְאוּ כְּנָפֵי יוֹנָה. לְפִיכֶךָ קוֹרִין אוֹתוֹ 'אֲלִישֶׁע בְּעַל כְּנָפַיִם'. וְמַאי שְׂנָא 'כְּנָפֵי יוֹנָה' מִשְׁאָר עוֹפוֹת? מִשּׁוּם דְּאִמְתִּיל כְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה, שְׁנֵאמַר, (תהלים סח) 'כְּנָפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכֶסֶף' וְגו'. מַה יוֹנָה – כְּנָפֶיהָ מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ, אִף יִשְׂרָאֵל – מְצוֹת מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ".

אלישע הבין שבתפילין יש כוח מיוחד של הצלה אפילו בשעת שמד. תפילין הם כמו כנפי יונה, שכאשר אין לה אפשרות להילחם היא משתמשת בכנפיה להתרומם ולהציל את עצמה, כך התפילין מגינות עלינו אפילו כשאין לנו כוח להתנגד לאויבינו, התפילין מרוממות אותנו ומצילות אותנו מאויבינו.

במכת בכורות הועברה הבכורה ממצרים לעם ישראל, ולכן נקבעה קדושת הבכורה של ישראל ביום שבו הוכו הבכורות של מצרים בחצות לילה

זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה – כִּי

בְּחֹק יָד הוֹצֵאת ה' אֶתְכֶם

זוֹכְרִים וּמַתְחַזְקִים

בפרשיות אלו של "קדש" ו"היה כי יביאך" אנו מצווים לזכור את יציאת מצרים בפסח ובכל יום, התורה קשרה את המצווה הזו באופן מפתיע גם לכניסה לארץ וקשרה אותה גם ליד החזקה של ה' ביציאת מצרים. כך נאמר בפסוק: "זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצִאתָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְּחֹק יָד הוֹצֵאת ה' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: הַיּוֹם אֲתֶם יָצִאתֶם בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: וְהָיָה כִּי יָבִיאָךְ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּתָהּ אֵת הָעַבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה".

הגמרא (קידושין לו ע"ב) מקשה על תפילין ופטר רחם שמוזכרות בפרשה זו: הרי לא הן ולא זכירת יציאת מצרים תלויות בישיבת ארץ ישראל, אם כן למה נאמר במצוות אלו "והיה כי יביאך"? הרי גם בחו"ל אנחנו צריכים לקיים תפילין, פטר רחם, פסח וזכירת יציאת מצרים! עונה הגמרא: "לכדתנא דבי ר' ישמעאל: עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ". זכירה זו תיתן לך כוח לרשת את הארץ. וכדי להבין את זה צריך לשים לב לפסוקים הבאים.

לֹא תִירָא מָהֶם – זְכוֹר תִּזְכֹּר

על שעת הכיבוש וירושת הארץ נאמר: "כִּי תֵאֵמַר בְּלִבְבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִפְּנֵי אִיכָּה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם: לֹא תִירָא מָהֶם זְכוֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרַיִם: הַמַּסַּת הַגְּדוֹלָת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֲתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַיָּרֵעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר אֲתָה יֹרֵא מִפְּנֵיהֶם" (דברים ז'). בפסוקים אלו אומרת לנו התורה כי היד החזקה שהייתה במצרים ביציאה תהיה לנו גם בעת כיבוש הארץ, ולכן "לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנִנְרָא". היד החזקה של ה' נמצאת בתוכך.

שח בין תפילה לתפילה – חזור מעורכי המלחמה

זו הסיבה שבגללה כתוב בגמרא (סוטה מד ע"ב) כי מי שלא מבין את ערך קדושת התפילין עלול להיכשל במלחמה. "שח בין תפילה לתפילה – עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה". לכן מכריז הכהן המשיח "מי האיש הירא ורך הלבב שילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה". על פי דעה זו הירא הוא זה שירא מעבירות שבידו. והגמרא שואלת: איזו עבירה מפחידה את האדם? אם דיבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש. כל זה בגלל שהתפילין של יד נותנות לאדם את הכוח והעוצמה ולהופיע את יד ה' החזקה, ובתפילין של ראש נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". אם שחים בין תפילין של יד לתפילין של ראש נכרה לא מבינים את ערכן ומהותן והן לא מגינות כל צורכן.

יד ה' במלחמת ששת הימים

החשיבות הגדולה של מצוות תפילין להצלחת ישראל במלחמה עם אויבנו הביאה את הרבי מחב"ד וצ"ל לפני מלחמת ששת הימים לבקש מכל חסידיו להניח תפילין לכל יהודי. בימים ההם דיבר הרבי במילים ברורות ומפורשות על הניסים שעתידי ה' לעשות לעם ישראל בארץ ישראל, ועורר את חסידיו לצאת לרחובות ולהניח תפילין לכל יהודי כדי שיתקיים בנו: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". וכן הווה, והתקיים בנו באותה שעה "יתן ה' את איביו הקמים עליך נגפים לפניך, בדרך אקד יצאו אליך ונשבעה דרכים ינוסו לפניך" (דברים כח ז).

בשישה ימים הוכנעו מצרים, ירדן וסוריה. נכבשה כל חצי האי סיני, שוחררו יהודה ושומרון ורמת הגולן. והכול בלי שום סיוע מאומות העולם, שהפנו לנו את גבן ולא ריסנו ולא גינו ולא אמרו מילה וחצי מילה לג'אמל עבדול נאצר, שהתרברב כי הוא הולך להשליך את כל היהודים אל הים.

ההבנה כי הניצחון על האויבים היה מכוח יד ה' שפעלה בתוכנו הביאה את הרבי למסקנה שאסור לתת לערבים את חלקי ארץ ישראל ששוחררו באותם ימים, כי הם לא בכוחנו ובגבורתנו אלא בניסי ה'. "דבר שהקב"ה נתן לדורינו זה והוא נתן זאת בניסים גלויים אין ספק שאסור לנו לנגוע בזה ואף אחד לא יכול לנגוע בזה מכיון שזה שייך בתור נחלת עולם לעם עולם. לכל יהודי בכל קצוות תבל. ויתירה מואת. לכל יהודי במשך כל הדורות שהיו עד עתה. ולבנינו ולנכדנו".

תפילין בעת הגאולה

תפילין – ריפוי אחרי גלות מצרים

בני ישראל קיבלו את מצוות התפילין מיד ביציאתם ממצרים. כל זאת בגלל שהתפילין מביאות חיים ורפואה לאדם שמניח אותן. כך כתוב בגמרא (מנחות מד): אמר ריש לקיש: כל המניח תפילין מאריך ימים, שנאמר: (ישעיהו ל"ח) "א-דני עליהם - יחיו, ולכל בָּהֶן חַי וְחַיִּים וְתַחֲלִימֵי וְהַחַיִּים" (מנחות מד). מהגמרא הזאת משמע, שהנחת תפילין נקראת "ה' עליהם", והכוונה היא ששם ה' נקרא עליהם שמביאה להם חיים והחלמה. כעין מה שנאמר בפסוק: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי - אבוא אליך וברכתך".

בני ישראל זקוקים בשעת היציאה לרפואה הזאת אחרי גלות של 210 שנות שיעבוד, שבהן כל אבר בגופם שבור וכל פינה בנפשם דואבת

וכואבת. הם צריכים לעבור שלושה חודשים כדי להתעדרן עד מתן תורה, שיוכלו להתרפא מכל חוליים. בשעה זו של השראת שכונה מתקיים בהם הפסוק הזה, שמשמעותו גם החלמה וגם חיים. גם חיי גוף וגם חיי רוח: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

תפילין – ריפוי אחרי גלות אדום

כך נאמר בנבואת ישעיהו (סא), כי אחרי הגלות של שיעבוד מלכויות יצטרך עם ישראל להבריא ממכות הגלות ויצטרך כפל של חיות וברכה. וזה תפקידו של הנביא, לרפא לבבות שבורים: "רוח ה' אלוקים עלי יען קִשַׁח ה' אתי לבשר עֵנִים שִׁלְחֵנִי לְחַבֵּשׁ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב לְקָרָא לְשִׁבּוּיִם דְּרוּר וְלְאִסּוּרִים פִּקּוּחַ קוֹחַ".

בני ישראל יקבלו את פאר התפילין באותה שעה. "לְשׁוֹם לְאַבְלֵי צִיּוֹן לְתֵת לָהֶם פֶּאֶר תַּחַת אֶפְרַיִם, שְׁמֹן שִׁשׁוֹן תַּחַת אֶבֶל, מְעֻטָּה תַּהַלֵּה תַּחַת רֹחַ כְּהֵה. וְקָרָא לָהֶם אֵילֵי הַצִּדְקָה מִשְׁעַ ה' לְהַתְּפַאֵר". הגמרא (תענית טו) לומדת כי הפאר הזה הוא תפילין. שניתן לעם ישראל כדי לרפא את פצעיהם וכדי להחלים אותם ולקומם אותם אחרי שנות הגלות הארוכות.

קידוש ה' אחרי הגלות

וידעו כולם כי שם ה' נקרא עליהם. "וְנִדְעָה בְּגוֹיִם זֶרְעִים וְצִאֲצִיאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כֹּל רֵאִיֵהֶם יִירוּם כִּי הֵם זֶרַע בְּרֶךְ ה': שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּה' תִּגְלַן נִפְשֵׁי בְּאַלְהֵי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעַ מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי פִּתְחוּ יַמֵּינִי וְכַפְלֵה תַּעֲדָה כְּלִיָּה: כִּי כְּאֶרֶץ תּוֹצִיא צְמִיחָה וְכַגְּנָה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כֵּן ה' אֱלֹקִים יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתַהַלֵּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם". אמן ואמן.

בני בכרי ישראל

בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם – עַל כֵּן כָּל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרַיִם

גם על קידוש בכורות נאמר כי הוא בגלל היד החזקה של ה'. כך קושרת התורה את המצווה הזאת לכניסה לארץ וליד החזקה של ה' שהתגלתה ביציאת מצרים: "וְהָיָה כִּי-יִבְאֵךְ ה' אֶל-אֶרֶץ כְּנַעַן יִשְׁבַּע לְךָ וְלְאֲבֹתֶיךָ וְיִתְּנָה לְךָ וְהַעֲבַרְתָּ כָל-פֶּטֶר-רְחֵם לְה' וְכָל-פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזִּבְחִים לְה': וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹל תִּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתָהּ וְכָל בְּכוֹר אֲדָם בְּבִנְיָה תִפְדֶּה: וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: וְיָחִי כִּי-הִקְשָׁה פְרַעֲהַ לְשַׁלְּחַנִּי וַיְהִי ה' כְּלִבְכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אֲדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זָבַח לְה' כָּל-פֶּטֶר רְחֵם הַזִּבְחִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרַיִם" (שמות י"ג, יא-טו).

וצריך להבין מה הקשר בין קידוש בכורות ליד החזקה.

היד החזקה מתגלה בעיקר במכת בכורות

היד החזקה של ה' התגלתה בעיקר במכת בכורות, כך נאמר למשה: "כִּי בִיד חֲזָקָה וְשִׁלְחָם וּבְיַד חֲזָקָה וְגִרְשָׁם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות ו א). ואחרי המכה הזאת הוא שלח וגירש את בני ישראל מארצו. ולמה נאמר על מכת בכורות שהיא ביד חזקה? שבאותה שעה: "וְהִיָּתָה צְעָקָה גְדֹלָה כְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כְּלָמוּהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמוּהוּ לֹא תִסָּף" (יא ו).

כמו כנפי יונה,
שכאשר אין
לה כוח
להלחם היא
משתמשת
בכנפיה
להתרומם
ולהציל את
עצמה, כך
התפילין
מרוממות
אותנו ומצילות
אותנו מאויבינו
אפילו בשעת
החורבן וגזירת
שמד

מכת בכורות למצרים – קידוש בכורות לישראל

במכת בכורות זו הועברה הבכורה ממצרים לעם ישראל, ולכן נקבעה קדושת הבכורה של ישראל ביום שבו הוכו הבכורות של מצרים בחצות לילה. וְאִמְרַתְּ אֶל פְּרַעֲה: כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר אֲלֶיךָ שְׁלַח אֶת בְּנֵי וְעַבְדֵי וְתִמְאָן לְשַׁלְּחוֹ. הֲנֵה אֲנֹכִי הֹרֵג אֶת בְּנֶךָ בְּכַדָּךְ" (שמות ד). כך אומר משה לפרעה: אתה מסרב להכיר כי ישראל הם בני בכורי, אתה חושב שאתה הוא הבכור באומות. אני אכה את בכוריך, תבין שאתה לא הבכור שבאומות ובאותה שעה יתברר לאומות העולם כי בני בכורי הוא עם ישראל.

קדושה בכל בכורה וראשית

זו הסיבה שבגללה אנחנו צריכים לקדש כל דבר שיש בו בכורה וראשית בעם ישראל. צריכים לקדש בכור אדם ובכור בהמה טהורה, או פטר רחם של חמור. בפרשת משפטים נאמר לקדש גם את הביכורים, שהם ראשית התבואה: "רִאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמְתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֶלְהֶיךָ" (שמות כג יט). כי קדושת הבכורה של "בני בכורי ישראל" מתפשטת גם על כל החפצים של היהודי.

גם המעשר נקרא "ראשית", וגם הוא קדוש וניתן לכהן, כך גם ראשית הגז. "רִאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ" (דברים יח ד). גם החלה שמפרישים מן העיסה נקראת ראשית ומופרשת לה'. "רִאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם חֲלֵה תְרִימוֹ תְרוֹמָה פְּתֻרוֹת גָּדוֹן כֵּן תְרִימוֹ אֹתָהּ" (במדבר פרק טו כ). גם העומר מוקדש מאותה סיבה: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְכֶם וְקִצְרְתֶם אֶת קִצְיָהּ וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רִאשִׁית קִצְיֹרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן" (ויקרא כג י).

ויהי רצון שבזכות הקדושה וההתקדשות נזכה ויתקיים בנו "וְהִיִּיתֶם לִי קְדֹשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'; וְאֲבָדְלָ אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים, לְהִיֹּת לִי". אמן ואמן.

סיפורים על הרב זצ"ל

שְׁאֵנֵי כְהֵן, וְאֶבֶדְךָ וְאֶמְךָ מִבְּקָשִׁים לְפָדוּתְךָ

סיפור הרב גד כהנא: כשהייתי בחור בשיעור א' הגיע אלי אברך שגדול ממני בכמה שנים, ממעלה אדומים, ואמר לי: אני רוצה שתעשה לי פדיון הבן. אמרתי לו שאני רק בשיעור א' ויש כל כך הרבה כהנים, למה דווקא אני? הוא סיפר שהוא היה אצל הרב אליהו ואמר לו שהוא חולה בצהבת בפעם השלישית, וגם בנו בן השנה וחצי חולה בצהבת. השיב לו הרב: גם אתה וגם הבן שלך, מי שפדה אתכם הוא לא כהן. מה שהפתיע את אותו בחור הוא, שהוא לא סיפר לרב שהוא בכור ושבונו החולה הוא בכור. אבל הרב ידע.

המשיך וסיפר לי אותו בחור: שאלתי את הרב מה לעשות עכשיו, והוא השיב שאני צריך למצוא מישהו שהוא כהן באמת ושיעשה פדיון. שאלתי איך אדע מי כהן באמת, והרב השיב: מי שקוראים לו כהנא, חזקה עליו שהוא כהן. כיוון ששמך כהנא, אני מבקש שאתה תפדה אותי ואת בני. הבחור הביא גביע כסף גדול ועשינו פדיון הבן. זה היה הפדיון הראשון שעשיתי. כעבור כמה חודשים פניתי אליו על מנת לבדוק שהכול בסדר, אחרת אחזיר לו את כספו. הוא השיב שהכול עבר, ב"ה הוא והבן שלו בריאים ושלמים והצהבת הייתה כלא הייתה.

רואה התפילין

סיפור יהודי שהיה מפקד צוות בסיירת מטכ"ל: היה לי פעם חייל שהרב זצ"ל לא הכיר אותו. הוא היה ירא שמים ונהג ללכת עם שני זוגות תפילין. פעם הרב פגש אותי ואמר: יש לך חייל ביחידה, קוראים לו כך וכך, הוא מניח שני זוגות תפילין. תגיד לו שהתפילין של רש"י הן בסדר, אבל בתפילין של רבנו תם חסרה פרשייה, שיתקן.

לתומי חשבתי שהרב מכיר את אותו חייל. כאשר הגעתי ליחידה, ניגשתי לאותו חייל וסיפרתי לו מה הרב אמר. מתברר שהם לא נפגשו אף פעם. החייל בדק ומצא שבאמת בתפילין של רבנו תם הייתה חסרה פרשייה.

תשובה כהלכה

הראשונה שמוניחים תפילין? ברכת "שהחיינו" בפעם הראשונה שמוניח תפילין שנויה במחלוקת, וספק ברכות להקל. בכל זאת כדאי לברך על בגד חדש וכדו', ולכוון להודות גם על המצווה.

אין משיחה. האם בחור ישיבה חייב בתפילין כל היום? לא חייב, ואם יכול שלא להשיח דעתו מהתפילין - יכול. ובלבד שלא תהיה יוהרה.

חוש המיניות. מה יעשה אדם שהניח תפילין של יד ושכח לברך, ונזכר רק לאחר שסיים לכרך הכריכות? יכול לברך כל עוד הן עליו, וטוב שיממש בהן אחרי שברך.

נפש של צורה. האם הרב אליהו עליו השלום היה עושה פדיון נפש על מטבעות כסף של צורה או מטבעות כסף אמריקאיות? מטבעות של צורה. אין חציצה לחולצה. האם מותר ללבוש סוודר כשיש עלי תפילין, או שמא יש כאן חציצה? אם הסוודר הוא מעל התפילין אין חציצה, והוא הדין לחולצה.

תפילין של שמאל. מי שכותב ואוכל ביד שמאל ואת כל שאר הפעולות עושה ביד ימין, באיזו יד צריך להניח תפילין? בשמאל. ספק גרכות להקל. מה הסיבה שלא מברכים "שהחיינו" בפעם

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים" בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.
ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126 (בשעות 12-22) 072-260-2020
באתר www.darchei-horaah.org במייל rabanim.online@gmail.com

להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל | להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל | להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל | להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל
02-6521195 | 058-4525200 sms או harav52@gmail.com | 03-6104329 | 058-4525200 sms או harav52@gmail.com

האחים דויטש
תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה
האחים עיני
בני ברק. כשרות למהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות
"דרכי הוראה"
בבית המדרש של מרן הראשון לציון זצוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופיר"
הפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-הדור 03-6104329
BOS528908518@gmail.com

שיווק עופות בכשרות מהודרת
עם כל החומרות וההידורים של
בד"ץ "דרכי הוראה"
סיידו של מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל
ביאמת בני הרב יוסף אליהו שליט"א
ובנישוח בית הדין של "דרכי הוראה לרבנים"
טל. 058-6316969 058-995-995

עיצוב, עריכה והפקה: עטרת טל. 02-6519520 פקס 02-6522107 דוא"ל ateret12@neto.net.il